

Jehrbo (Hegedüs) Emese

A menekülés

Részlet *Pillantás az örökkévalóságba* című regényből

Fordította Soós Anita

Vi er ikke frie til at vælge, hvad der sker med os. Men vi er frie til at vælge, hvordan vi vil reagere over for det der sker os. - Nem választhatjuk meg, mi történik velünk. Abban viszont szabadon dönthetünk, hogy miként reagálunk a történetekre.

Fernando Savater

Frosten lukker sig om de frie og afprøver dem. Skrøbeligheden har ingen alder. - A fagy körbezárja és próbára teszi a szabadokat. A törékenységnak nincs határa.

A sötétség lassan ereszkedett a konyhára. Heten ültek a félhomályban, csendben, a lehető legtávolabb egymástól, jó ideig mozdulatlanul, erőtlenül, gondolataikba mélyedve. Csak a tűzhely sercegése hallatszott, egy parázsló fatuskó kellemes melege hamarosan megszabadította őket a sok-sok ruhától, amibe be voltak bugyolálva.

1957. január 19-ét írunk.

Odakint csikorgó hideg volt, vastag hótakaró borította a tájat és a falu házait. A néma társaságon érezni lehetett, hogy idegenek egymás számára.

Az ablak előtt alacsony, zömök férfi állt. Tekintetét az utcára szögezte, és pontosan megfigyelte, mi történik odakint, de a hideg-

ben a város lakói nem merészkedtek elő otthonukból.

Gömbölyded, fekete kendős felesége és az idős nagymama kötésével foglalatoskodott. Munkájukban nem zavarta őket a sötétség és a helyiségben várakozó idegenek. A két idegen asszony, Nóra és a két kislány, valamint Ila szótlanul ültek, nehogy megzavarják a konyhában honoló csendet.

A kisebbik lány, a hároméves Réka, valószínűleg érezte a feszültséget és azt, hogy valami szokatlan történik fiatal életében, mert ő sem szólt, hanem fejét nyugodtan hajtotta a sötéthajú asszony vállára, aki az anyja volt.

Nóra még csak negyvenes éveinek közepén járt, de idősebbnek látszott a koránál. Sötét, valamikor dauerolt haja csapzottan keretezte sápadt arcát. Üres tekintettel meredt maga elé, mintha karikás szeme lelke ürességét tükrözne volna a messzi távolba, a szellem senki földjére, miközben kopott kézitáskát szorongatott.

Nehéz döntést hozott. Végleg elvágta a köldökzsinórt, a kapcsolatot korábbi életéhez. Egy olyan élethez, melyet eddig a gond és a nyomorúság árnyékolt be, mely hatalmas, feneketlen, sötét tengerként szívta magába, és csak nagy ritkán

engedte felbukkanni a felszínre, megpillantani a napot, teleszívni tüdejét, hogy utána még nagyobb erővel kerítse hatalmába.

Gondolatai összefüggéstelenül cikáztak az emlékezet kép-tárában, aztán visszatértek a konyha valóságába, az idegenek közé.

Szorosan átölelte a gyereket, aki lassan megadta magát a fáradtságnak, a melegnek és a sötétségnek.

A másik kislány tizennégy éves volt, szeme barna, rövidre nyírt haja szintén. Arca lángolt, ilyen színben csak akkor ég az arc, ha a kinti fagyból meleg szobába lépünk. Hamuszürke kabátja alól több réteg pulóver, nadrág és szoknya

PILLANTÁS AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGBA

Emese Jekels

kandikált elő. Majdnem eltakarták kamaszos párnás idomait.

Ez voltam én.

Figyelmesen ültem, elmerülve az utóbbi hónapok sűrű élményeibe. Nem volt alkalmam unatkozni. Úgy éreztem, fiatal éveim ellenére kijártam az élet iskoláját. Mintha minden nap új ablakot nyitottam volna ki, melyen keresztül új világok tárultak fel új arcokkal, kihívásokkal anélkül, hogy sejtettem volna, mit rejt a következő ablak, hogy mit hoz a holnap ebben az új világban, fantáziám nem volt elég élénk, hogy elképzeljem.

Szemem kíváncsian fürkészte a szobát. A berendezés valahogy ismerősnek tűnt, meszelt falak, csecsebecsékkel teli vitrin. Az előkelő porcelán, melyet generációk gyűjtöttek össze, és a polcok a kikeményített csipkeszegélyvel. A kicsi ablakokat horgolt függöny keretezte, a tűzhely feketén csillogott, közepén asztal, az egyik oldalán paddal, egy karosszék a nagymamának, néhány fénykép és egy esküvői fotó.

Spártai egyszerűség, de mégis csinos, takaros. Olyan volt, mint a többi falusi ház, ahonnan én is származom, mégis más. A levegő feszült vibrálása, az ismeretlen férfi és családja. Nevét ne kérdezzük, mondta, amikor a pályaudvaron találkoztunk. Csak követtük. Tulajdonképpen nem is volt miről beszélgetnünk, minél kevesebbet tudtunk, annál biztonságosabb volt az út mindannyiunk számára.

A másik magas, karcsú asszony, Ila, valószínűleg egykorú volt anyámmal, Nórával. Világos loknijai lágyan keretezték szép arcát. Sminkelt volt. Szemét kékre festette, arcán pirosító, száján rúzs. Világos hajához szőkitőt használt, persze csak módjával. Tetszetős egyenes tartása, izzó tekintete már önmagában is tiszteletet parancsolt, ahogy ott ült kezét táskájára és kesztyűjére kulcsolva.

Odakint teljesen besötétedett.

A férfi megfordult és újabb cigarettára gyűjtött.

-Indulunk – mondta. – Néhány métert előre megyek, a kezemben égő cigaretta, hátrafelé tartom, így könnyen követhetnek. Ha gond van, azaz őjrátarba botlunk, lelépek – fejezte be tömören és határozottan.

Mind a négyen felálltak. Anyám táskájából egy borítékot húzott elő és a férfiának nyújtotta. Ugyanezt tette Ila is. A borítékban volt minden spórolt pénzünk, a fizetség, a család teljes havi keresete. Hatalmas összeg, ha a semmiből kell megteremtani.

Begombolták a kabátjukat, felvették sapkájukat és bekötötték cipőiket. Biccentéssel elköszöntek a nagymamától és a férfi feleségétől, aztán útnak indultak.

Odakint arcunkba csapott a hideg, a férfi felhajtotta gallérját, egészen a füléig, melyet báránybőr kucsma védett, majd egy szó nélkül elindult.

A falu olyan volt, mint a többi nevenincs település, hosszú utca, bolt, templom, iskola és az állomás. A férfi az elhagyatott, sötét csűrök és pajták tövében haladt, nagy ívben elkerülve a főutcat és a kivilágított parasztházakat. Az utolsó félreeső istálló előtt megálltunk. Odabentről a tehének kellemes neszezése hallatszott, amint láncukat csörgették és csendesen kérődztek; a marhák és a trágya meleg illata megcsapta orrunkat, szinte csalogatott a metsző, hideg januári éjszakában.

Anyám táskájából fehér lepedőket húzott elő és kiosztotta. Még mindig szótlanul kibontottuk őket és beburkolóztunk. A fehér álca láthatatlanná tett minket a

vakító hóban, így nekivághattunk az útnak.

A férfi valamivel előttünk járt. Időnként megfordult, hogy ellenőrizze, megvagyunk-e és hogy lépteit hozzánk igazítsa, az égő cigarettavéget még mindig felénk fordította.

A mezei út keményre fagyott, teli volt a nyári eső áztatta lyukakkal és a súlyos lovaskocsik nyomaival. Réka a két felnőtt között bandukolt, ahogy apró lábcskáit bírták, mindent elkövetett, hogy el ne essen. Én voltam az utóvéd, a kezemben lévő táskákban minden földi javainkkal.

Az eget sötét, gyorsan tovaúszó felhők borították, időnként előbukkant mögülük a hold és bevilágította a hófödte tájat. A férfi irányt változtatott és befordult a szántóföldre. Réka nem bírta tovább, fel kellett venni. Ez nem volt könnyű feladat olyan úton, ahol az ember maga is bukdácsolt. Nóra a hátára kötözte és folytatta útját.

Közeledhettünk a határhoz, mert már észleltük az ellenőrző rendszert, mely erős fényével újra és újra megvilágította az éjszakai égboltot. Állandóan felvillanó, árulkodó fénye elől félve vetettük magunkat a mély barázdákba.

Az őrtornyok ijesztő körvonalakként, mint leselkedő szemek meredtek az ég felé.

Jó óra múlva már úgy éreztük, hogy sok-sok kilométert tettünk meg. Lábunk csonttá fagyott könnyű lábbelinkben. Cipőnk feltörte lábunk, minden lépés fájdalmas volt. Nem szóltunk egymáshoz, a hideg és a fáradtság felemésztette utolsó tartalékainkat, egyre lassabban haladtunk.

Éppen egy kisebb patakot kereszteztünk, amikor anya megcsúszott, lába sehogy sem akart engedelmeskedni.

Elesett.

Ilával megálltunk, hogy bevárjuk, de nem mozdult, a földön maradt belegalyodva a lepedőbe és a gyerekebe.

- Nem bírom tovább. Nem bírom – mondta rekedten, és még csak jelét sem mutatott, hogy fel akarna kelni. Megpróbáltam felsegíteni, de eltaszított magától, az oldalára fordult és hányt.

Olyan volt, mint egy halom rongy; megpróbálta kioldani a lepedőt és Rékát, de ereje elhagyta, keze erőtlenül zuhant a fagyott földre.

Bénultan álltam, a rémület riasztóként zakatolt az agyamban.

- Anya, gyere, segíték – félelemmel teli hangom könyörgőre fogtam. Eszembe sem jutott, hogy anyámnak talán sem testi, sem lelki ereje nem volt, hogy keresztülvigye tervünket. Kimerült, megadó hangjától megrémültem. A váratlan helyzet és a felfedezés, milyen törekeny, megdöbbentett; egy felnőtt, az anyám elérte a határt, ahol minden véget ér.

- Anya, mármajdnem ott vagyunk, én majd viszem Rékát és a szatyrokat, kelj fel. Rám támaszkodhatsz. – Térdre estem, lázasan próbáltam felültetni.

- Gyere, innen el kell mennünk, itt veszélyben vagyunk, bárki megláthat. Ilának sikerült kioldania lepedőt, a zavart Rékát maga mellé ültette a földre, és anyámat, a hóna alá nyúlva, felemelte.

A kicsi hol egyikükre, hol a másikukra nézett, nem értette, mit keresünk a szántóföldön az éjszaka kellős közepén, fáradt és nyugtalan volt, sírva fakadt.

Először csendesen, aztán egyre hangosabban hüppögve, miközben karját anya felé nyújtotta.

Néhány végtelennek tűnő perc után anyám felnézett, fénytelen tekintete elrédvedt. Réka odamászott hozzá, karját nyaka és arca köré fonta.

- Anya...

A férfi, látván, hogy nem követjük, várt egy kicsit, majd megfordult és visszajött hozzánk. Attól félt, hogy anya bokája eltört vagy kifecamodott, de amikor látta, hogy nem ez történt, megkönnyebbült. Kissé kurtán felszólított, hogy szedjük össze magunkat és induljunk.

Anya csendesen megismételte, hogy elfogyott az ereje. A férfi anyára és ránk nézett, szánalmas látvány lehettünk. Rékát a vállára vette és odasúgta, hogy már közel a cél, a határ csak néhány kilométerre húzódik, itt már nem adhatjuk fel.

Közben egy kis erdőre mutatott.

- Csak a fákig kell elérnünk – mondta –, ott erőt gyűjthetünk az utolsó szaszhoz, már nem vagyunk messze, csupán pár kilométer.

- Túl kockázatos itt maradni, az őrzőjárat bármikor erre járhat. – Biztosan arra a kockázatra is gondolt, amit azzal vállalt, hogy a vezetőnkül szegődött.

Sokat hallottunk róla, hogy a katonaság milyen könnyedén húzza meg a ravaszt a határvidéken, nem is beszélve az azokra a helyi lakosokra kimért büntetésről, akiket dezertőrök társaságában kapnak rajta.

- Induljunk – mondta.

Anya Ila segítségével felállt és követte a férfit, aki az alvó Rékát levette a válláról és a karjában vitte.

Össze kellett gyűjtenünk az utolsó erőnket, hogy kiálljuk a próbát. Fogunkat összeszorítva, nekifeszültünk az útnak az ismeretlen felé.

Jól esett a fák védelme a metsző szélben és hófúvásban, mely belevágott és apró kristályokat hordott arcunkba, nyakunkba és minden fedetlen helyre.

- Nézzenek oda – mondta a férfi. – Körülbelül egy kilométerre már ott a senki földje, az a határ. Úgy negyven méter, utána a kukoricás, az már Jugoszlávia. Innen talán nem nagyon látszik, de ott van, ahol lábon áll a kukorica szár. Addig kell eljutnunk, ott már takarásban mehetünk. Körülbelül fél óra múlva lesz az őrsváltás, ezalatt kell átlépnünk a határt. Elesni vagy bármilyen hangot adni tilos.

A fényrakéták és a katonai fényszórók rövid időre kialudtak, a férfi pedig karjában Rékával, elindult. Kimeresztettük a szemünket, hogy lássuk, hova lépünk. Ő gyorsított, szinte futott.

- Most! – mondta és megiramodott.

Egyszerre megfedekezünk a fáradtságról, és igyekeztünk a sarkában maradni. A nyílt szántóföldön kavargott a hó, ez megnehezítette a tájékozódást, de a hófúvásban előbukkant a kukoricás, mi pedig összeszedtük a maradék erőnket, hogy odaérjünk.

Kifulladásra másztunk be a magas szárazak közé és lerogytunk, percekig nem tudtunk megszólalni.

Réka pityeregni kezdett, és átkérezkedett anyához. Kintről hirtelen hangokat hallottunk. Anya sietve befogta a gyerek száját és szorosan magához ölelte.

Az éjszaka csendjében a legkisebb nesz is élesen, árulkodóan hallatszott. A

lábak alatt a hó ropogása egyre közeledett. Bénultan ültünk, fejünket a hang irányába fordítva. A kimért léptekből tudtuk, hogy az őrjárat közeledik felénk. A férfi kezét anya vállára tette, kicsit megszorította és odasúgta.

- Nyugalom, az őrség messze van és mindjárt távolodni fognak.

Lélegzetviasszafojtva ültünk, még azután is sokáig, hogy a hangokat elnyelte az éjszaka.

Névtelen vezetőnk megmozdult, megköszöriülte a torkát, mintegy jelezve, hogy indulnunk kell. Hosszú út állt előtte, körülbelül tizennyolc kilométert kellett megtennie hazáig.

Nehéz volt újra felkerekedni. Odakint harapott a hideg, szerettem volna öszszekuporodva a kukoricásban maradni.

- Arra – mondta és a sötétség felé mutatott. – Nemsokára egy úthoz érnek, ott forduljanak jobbra; az út egy kivilágított tanyához vezet. A feleségem unokabátyja és családja már várja magukat. Remélem a hátralévő úton nem lesz semmi gond, már nincs sok hátra. Kívánom, hogy megtalálják a szerencséjüket új hazájukban, de soha ne feledjék, hol születtek, hogy magyarok.

- Kezet nyújtott, aztán hátat fordított és elindult, majd váratlanul megtorpant és visszanézett.

- Géza vagyok – mondta és elindult.

Elhagyatottan álltunk ott, és addig követtük szemünkkel, míg el nem nyelte a sötétség. Aztán megfordultunk, hogy kövessük utasításait.

Az úton sokkal könnyebb volt lépkedni, mintha kicserélték volna a lábunkat. Még mindig sötét volt, és ezen a felejthetetlen éjszakán a gyorsan tovaúszó felhők mögött csak ritkán bukkantak elő vezetőként a csillagok.

Gyorsan haladtunk. Még mindig némán. Úgy éreztük, hogy még sietős lélegzetünk is felveri a fagyos éjszaka csendjét. De a szótlanság már korántsem volt olyan nyomasztó. Lépteinkben volt valami könnyedség. Talán a győzelem mámorá, talán az adrenalin repített az új élet felé.

Hamarosan megpillantottuk a fehérre meszelt házakat, és a tanyát, mely világitott a holdfényben.

Az ott lakók barátságosan fogadtak, a nyílt tűzhöz ültettek. Az asszony meleg levessel kínált. Mohón, egy szempillantás alatt elfogyasztottuk.

A kályhában lobogó láng fényében megállíthatatlanul reszketni kezdtem. Szorosan magamra húztam a kabátot, kezemmel hónom alatt szorítottam. A férfi elmondta, hogy hamarosan magukkal visznek minket az őrjáratóhoz jugoszláv katonák. A katonaság éjszakánként többször is erre járt, és ha a házban egy bizonyos időpont után fény égett, akkor az azt jelentette, hogy újabb menekültek érkeztek, akiket biztonságba kellett helyezni.

Az asszony rám pillantva észrevette, hogy nem vagyok jól. Hozzám lépett, megmasszírozta a kezemet, majd levéve a cipőmet meleg kezével megdörzsölte a lábamat. Éreztem, ahogy a vér lassan keringeni kezd. A fagyos hús égett, de a fájdalom hamarosan alábbhagyott a szeretetteljes ujjak között.

Ekkora szeretetet látván nem tudtam tartani magam. Égő arcomon hirtelen könnyek gördültek. Közelebb húzódtam a tűzhöz és megmelegítettem a talpamat. Hamarosan tehetetlen álomba zuhantam, csak az új hangokra tértem magamhoz.

Csodálkozva nyitottam ki szememet és körülnéztem.

A határőrség volt, a jugoszláv katonai rendőrség.

Köszönetet mondtunk vendéglátóinknak, majd követtük a katonákat a kint várakozó autóhoz. Ők vitték Rékát és szegényes csomagjainkat, végül engem is. Lábfejem annyira megdagadt a melegben, hogy képtelen voltam felvenni a cipőmet. Hatalmasra hízott, kerek, nehéz elefántlábamat rettentő kínosnak éreztem. Összekötöttem a cipőimet és a kezembe vettem. Nem volt más választásom.

Ott álltam a komor valóságban, csukott szemmel és borzasztó zavarban amiatt, ami rám várt. A szegény katonának le kellett térdelnie, hogy felemeljen kamaszos hurkáimmal, melyek tetőtől talpig kipárnáztak. Olyan kicsire összehúztam magam, amilyenre csak tudtam.

A katona nem panaszkodott, aprókat sóhajtott.

Az őrsre vittek bennünket, ahol már volt néhány menekült. Itt kellett megvárunk a reggelt.

Igazi lepusztult, kelet-európai katonai építmény volt. Két vaságy a jól ismert acélrugókkal, melyek a sok éves használatban szinte a földig értek. Pár szék. Az asztalon a viaszosvászon terítő úgy megfakult, hogy rikító színei már csak a széleken voltak láthatóak. Az asztal közepén teli hamutartó bűzölgött. A falak világozöld olajfestését lekoptatta az idő, és lyukat ütöttek bele a széktámlák. A plafont gyengén megvilágította egy villanykörte.

Az ágyakon keresztbe-kasul már feküdt katonai durva gyapjúpokrócba csavart gyerek, és az igazak álmát aludta. Már hajnali három óra is elmúlt. Rékát a többi apróság mellé fektették. Óvatosan az ágy lábához kuporodtam, ráhajolva az alacsony vasrácsra, még mielőtt eszembe jutott volna, hogy ez milyen kényelmetlen, álomba zuhantam.

Nemsokára újabb menekültek érkezése zavarta meg a nyugalmunkat. Az alvás hiú ábránd maradt.

*

Hegedüs Emese

Budapesten született. 1957 januárjában, nyolcadikos korában menekült szüleivel együtt Jugoszláviába, onnan Dániába, 1965-ben műszaki rajzoló képesítést szerzett, és szakmájában dolgozott a számítógépes tervezés bevezetése után is, egészen 1995-ig, közben a Dán tévének fordított magyar híreket. 1997-ben írói tanfolyamot végzett.

2006-ban családjáról írt könyvet: *Et stykke af evigheten* (Pillantás az örökkévalóságba), amit egy évvel később Soós Anita fordított magyarra. 2011-ben megjelent *Tilfældighedernes år* (*A véletlenségek éve*) című könyve is a menekültek életéről szól.

*

Könyvtárhálózati tanácsadó jelentése (06/48) 2 639 589 5 (A)

Jehrbo, Emese: Az örökkévalóság része
Emese Jehrbo. – Attika. -304 oldal. DK 99.4 -

Emese édesanyjával és hűgával politikai menekültként érkezik Magyarországról Dániába 1957-ben.

A könyv a menekülés előtti időszakot eleveníti fel, bemutatja a család történetét kezdve a nagyszülők fiatalkorával az előző századfordulón.

A könyv az 1900-as évek első felének magyar történelmébe enged bepillantást, de a szerző felvillantja az ország történelmének korai szakaszát is. Emese nagyapja patikus, a család a jómódú polgárság körébe tartozik, de az orosz forradalom hatása, valamint a 2. világháború és a kommunista hatalomátvétel a családot is nehéz helyzetbe hozza. Emese tinédzserként kikényszeríti, hogy hagyják el az országot, drámai körülmények között jutnak át a határon Jugoszláviába, ahol különböző táborokban élnek a legnagyobb bizonytalanságban mindaddig, amíg az anya tuberkulózisa meg nem nyitja számukra Dánia kapuit.

A könyv lírai hangvételű, érzelmmel teli, mély személyes vallomás a menekült család tragédiájáról egy tinédzser szemszögéből, de egy felnőtt visszatekintő ábrázolásában.

Olvasmányos, személyes tudósítás olyan olvasók számára, akik igazi emberi sorsokat akarnak megismerni.